

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ:
НАЦІОНАЛЬНИЙ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ,
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІРИ**

Матеріали

науково-практичного круглого столу

(м. Суми, 27 січня 2023 року)

Суми
Сумський державний університет
2023

СКЛАД ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

Махінчук В. М., д-р юрид.наук, професор, заслужений юрист України, заступник директора з наукової роботи НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

Попович Т. Г., канд. юрид. наук, старший дослідник, учений секретар НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

Деревянко Б. В., д-р юрид. наук, професор, головний науковий співробітник відділу правового забезпечення ринкової економіки НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

Руденко Л. Д., канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки СумДУ;

Плотнікова М. В., канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства СумДУ;

Сікорська І. М., канд. наук з держ. упр., доцент, голова правління Української асоціації викладачів і дослідників європейської інтеграції;

Швагер О. А., канд. юрид. наук, асист. кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства СумДУ

*Видання рекомендоване до видання рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 6 від 08.02.2022 року)*

П 68 **Правове** регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри : матер. науково-практичного круглого столу (Суми, 27 січня 2023 р.). – Суми : Сумський державний університет, 2023. – 150 с.

До збірника ввійшли тези доповідей та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, які брали участь у засіданні науково-практичного круглого столу «Правове регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри», присвяченого актуальним питанням правового регулювання ринків фінансових послуг в Україні та Європейському Союзу й проведеного в рамках реалізації освітнього проекту «619998-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE Європейські стандарти захисту прав споживачів фінансових послуг», що реалізується за підтримки Виконавчого агентства ЄС з освіти та культури (напрямок Модуль Жана Моне програми Erasmus+).

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Підтримка Європейською комісією випуску цієї публікації не означає схвалення змісту, що відображає лише думки авторів, і Комісія не може нести відповідальності за будь-яке використання інформації, яка міститься в ній.

УДК 347.73:336.1(063)

© Сумський державний університет, 2023

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО.....	7
<i>Levkina R.V., Kotko Ya.M.</i> INSTITUTIONAL AND ORGANIZATIONAL MECHANISM OF ADAPTATION OF UKRAINIAN FINANCIAL LEGISLATION TO THE EU LEGAL SYSTEM.....	9
<i>Shvaher O.</i> FINANCIAL INCLUSION IN THE CONTEXT OF SDG.....	13
<i>Бабко Н.М., Мандич О.В</i> ДІДЖИТАЛ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ФІНАНСОВОГО ЗАХИСТУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ.....	16
<i>Бондар Ю. А.</i> ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СФЕРИ НАГЛЯДУ ЗА ВІТЧИЗНЯНИМ СТРАХОВИМ РИНКОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	24
<i>Борщенко В.В.</i> ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СФЕРИ НАГЛЯДУ ЗА ВІТЧИЗНЯНИМ СТРАХОВИМ РИНКОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	24
<i>Грицай А.А., Тверезовська І.С.</i> ЗАХИСТ ПРАВ ІНВЕТОРІВ КРАУДФАНДИНГОВИХ ПРОЄКТІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА В УКРАЇНІ.....	27
<i>Гуцалюк О. М., Гаврилова Н. В.</i> ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	31
<i>Даценко О. І.</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ШАХРАЙСТВУ З ПЛАТІЖНИМИ ІНСТРУМЕНТАМИ У СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ ТА ЄС.....	36
<i>Деменко К.Е.</i> ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ З ВАЛЮТНИМИ ЦІННОСТЯМИ.....	40

Денисенко С. І.
СУДОВА ПРАКТИКА СУДУ ЄС ЯК ОСНОВА
ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....43

Деревянко Б. В.
ПРО ПОПУЛЯРИЗАЦІЮ ДЕРЖАВОЮ КРИПТОВАЛЮТ
І КРИПТОМАТІВ СЕРЕД ГРОМАДЯН УКРАЇНИ.....47

Дмитренко Е.С.
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РИНКУ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В
УКРАЇНІ: БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР.....51

Загола Т. М.
СКЛАДОВІ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....55

Запорожченко А. В.
ІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО
АРБІТРАЖУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: НЕОБХІДНІСТЬ ТА
СВІТОВІ ТРЕНДИ.....59

Зінченко Г. С.
СПІВРОБІТНИЦТВО РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ ТА
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ АУДИТОРІВ В КОНТЕКСТІ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ.....63

Карпюк І. В.Гальчич І. П.
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ
ПОСЛУГ В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....67

Корнева Т. В.Сірочук І.В.
ПРОЗОРИСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ.....69

Кочин В. В.
ЗАКОНОДАВЧЕ ВНОРМУВАННЯ САМОРЕГУЛЮВАННЯ НА
РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ: СУЧАСНИЙ СТАН
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....74

Кучмістенко О.В.

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ПІД ЧАС
ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....78

Максюта А.О.

ПОРЯДОК ДОСТУПУ БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
ДО БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ.....82

Маланчук Т. В.

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ, ЯКІ
ПЕРЕБУВАЮТЬ ПІД ЗАГРОЗОЮ ОКУПАЦІЇ ДЕРЖАВОЮ-
АГРЕСОРОМ.....85

Новікова М. М.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОРГАНУ З РИНКІВ
ЦІННИХ ПАПЕРІВ (ESMA).....88

Носирев О. О.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ.....92

Плотнікова М. В.

УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ НА ЕТАПІ НОРМОТВОРЕННЯ У
СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ
У ЄС ТА В УКРАЇНІ.....96

Руденко Л.Д.

ЩОДО ЮРИСДИКЦІНОЇ ФОРМИ ЗАХИСТУ ВІД ФІНАНСОВОГО
ФІШИНГУ.....105

Сагайдак В. О.

ВПЛИВ ЧЛЕНСТВА ДЕРЖАВИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ
НА ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ БАНКУ ЛАТВІЇ.....109

Семіног С. В.

НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ПОЗИЧАЛЬНИКІВ, МАЙНО
ЯКИХ ПОШКОДЖЕНО, ЗНИЩЕНО АБО ЗАЛИШИЛОСЬ
НА ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ.....113

<i>Ставерська Т. О.</i> ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ КРИПТОВАЛЮТ ЯК ІНСТРУМЕНТА РОЗРАХУНКІВ.....	117
<i>Старинський М.В.</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБІГОМ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ.....	121
<i>Ткаченко В.М.</i> ПИТАННЯ ПРИВЕДЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО НЕДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ.....	124
<i>Трембіч А. Я.</i> МАЙБУТНЄ ІНСТИТУТУ СТРАХУВАННЯ ЯК НЕПОЙМЕНОВАНОГО СПОСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ГЛОБАЛЬНОМУ СВІТІ.....	127
<i>Туркот О. А.</i> ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО АГРАРНИХ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ЄВРОСОЮЗУ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	134
<i>Цветков А.М.</i> ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕЄСТРАЦІЇ БАНКІВ З ІНОЗЕМНИМ КАПІТАЛОМ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ.....	136
<i>Цукан С.В.</i> НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБОРОТУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	140
<i>Шейн Д.С.</i> ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В КОНТЕКСТІ ПРИНЦИПУ NULLUM POENA SINE LEGE: НЕДОЛІКИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ.....	145

ПРОЗОРІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Корнева Т. В.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права
та галузевих дисциплін Навчально-наукового інституту права
Національного університету водного господарства
та природокористування, м.Рівне, Україна*

Сірочук І.В.

*провідний менеджер з претензійно-позовної роботи
Департаменту проблемної заборгованості роздрібних клієнтів
АТ «Райффайзен Банк», м.Рівне, Україна*

Державна фінансова політика є одним із вагомих засобів впливу на економічний і соціальний розвиток країни, особливо в умовах воєнного стану, в якому перебуває Україна з 24 лютого 2022 року. Забезпечення цілеспрямованого і ефективного впливу на величину і якість економічного відновлення та подальшого зростання на шляху

послідовного руху в ЄС здійснюється за допомогою використання адекватного фінансового механізму. Фінансовий механізм, де банківському сектору відведена одна з головних ролей, є однією із важливих складових реалізації державної фінансової політики в умовах економічних перетворень і визначається неоднозначністю визначення його сутності, оскільки одночасно є складною економічною та правовою категорією.

Після проведення банківської реформи, забезпечення фінансової стабільності є однією з ключових функцій Національного банку України, тому аналітичний огляд сьогодення потребує формування комплексного уявлення про стан фінансових послуг в Україні, незалежної оцінки ефективності регуляторно-наглядової діяльності НБУ, що набуває особливої актуальності під час перебування держави у воєнному стані.

Враховуючи тривалий характер війни важливим є не тільки здатність банків до відновлення капіталу, а і перебудова банківських стратегій: від виживання до стратегії активної підтримки економіки в період війни, яка, дякуючи активному бізнесу, адаптувалася до роботи у воєнному стані, та подальшому розвитку в період відновлення країни після перемоги.

Банківський сектор залишається одним з небагатьох сфер української економіки, який продовжує розвиватися, оскільки кожен банк розробив для себе стратегію забезпечення безперебійності діяльності, що в тому числі передбачає як резервні канали зв'язку, включаючи інтернет, так і резервні джерела електропостачання. Авжеж відключення електроенергії та перебої з інтернетом завдають клопоту не тільки пересічним громадянам, а й банківським установам. Проте банки, як критична інфраструктура, повинні забезпечувати безперебійну роботу та надання фінансових послуг.

На сьогодні все більшого значення в банківській сфері набуває практична реалізація прийнятих нормативно-правових актів та втілення комплаєнсу як елементу фінансової безпеки України, оскільки типові стандартні вимоги у виданні Базельського комітету із банківського нагляду документа «Compliance and the compliance function in banks» [1], яким встановлювалися його 10 принципів, потребують правового коригування в національному законодавстві під час воєнного стану, через стрімке зростання ризиків неповернення кредитів позичальниками.

Постановою НБУ від 03.12.2018 № 814-рш частково розкривається поняття комплаєнсу через посилання, «що методичні рекоме-

ндації розроблено з урахуванням кращої міжнародної практики, принципів та рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду щодо корпоративного управління, з метою забезпечення банками ефективного управління, прийняття керівниками банку узгоджених рішень, підвищення відповідальності, уникнення конфлікту інтересів, сприяння розкриттю інформації та її прозорості, а також підвищення надійності банків і захисту інтересів вкладників та інших кредиторів» [2]. Проте комплаєнс-ризика в умовах воєнного часу потребують нових правових інструментів із врахуванням вимог внутрішньо-банківських нормативних актів і тимчасових регуляторних умов.

Переважна більшість банків, зокрема системно важливі, мають достатньо ефективні бізнес-моделі і навіть в умовах війни генерують позитивний операційний результат, який частково компенсує втрати від кредитного ризику. Економічна криза, спричинена війною, створила банкам дві проблеми: позичальники не можуть платити отримані кредити, а кредитне забезпечення знецінюється. Якщо війна завдала збитків заставному майну банків, то можлива реалізація активів фізичних осіб шляхом відступлення прав вимоги за кредитними договорами та договорами забезпечення виконання зобов'язання іншим фінансовим установам напряму залежить від географії розташування такого майна та його стану.

Обсяг непрацюючих кредитів (NPL) може бути більшим за 20% по системі. Ні НБУ, ні банки наразі не мають остаточної стратегії, що робити із таким масштабом проблем. Учасники фінансового ринку по-різному оцінюють майбутній обсяг NPL. НБУ оцінював потенційні втрати кредитних портфелів банків у щонайменше 20%, Укргазбанк – у 30%, Credit Agricole очікує 20% NPL за найгіршим сценарієм. Але показник NPL уже становив 33,6% станом на 1 жовтня. «Все, що ми знаємо про фінансовий стан бізнесу, – це лише опитування. Реальний обсяг NPL може бути і 20%, і 50%, ми не знаємо», – зазначає асоційований експерт «CASE Україна» Євген Дубогриз [3].

Отже потрібні зміни в законодавстві, спрямовані на врегулювання питання капіталу банків та розширення їхніх можливостей з реструктуризації кредитів бізнесу і населення, оскільки стандартні методи щодо повернення кредитів: перемовини, суд і колектори, на жаль, у період перебування країни у воєнному стані, не дають очікуваного ефекту.

Проте, як виявила банківська практика надання фінансових послуг 2022 року, головним індикатором для оцінки надійності позича-

льника стало обслуговування боргу отриманого банківського кредиту протягом минулого року самим позичальником з дотриманням встановлених термінів. Отже для прогнозу повернення кредитів у 2023 році основним найкращим показником є платіжна дисципліна позичальника, а все інше, включаючи стандартні прогнозні фінансові показники, лишаються лише допоміжними.

Війна негативно вплинула на обсяг фінансових послуг, що надаються банками, зокрема в частині кредитування. В перші дні війни громадяни активно використовували доступні кредитні лінії, проте вже у березні портфель кредитів фізичним особам почав скорочуватися. Загострення бойових дій загальмували й видачу нових позик бізнесу, в результаті у 2022 році портфель кредитів бізнесу залишився практично незмінним.

Скорочення кредитування, недоотримання доходів та втрати частини кредитного портфеля знижують капітал банків, проте НБУ на даний час проводить виважену фінансову політику, максимально спростивши вимоги до поточної роботи банків та відмови від упродовження нових регуляторних вимог.

Водночас НБУ переконаний у тому, що навіть у найскладніших обставинах важливо розуміти справжній стан банків. Тож регулятор очікує, що банки належним чином відобразатимуть якість активів. Рішення НБУ: не застосовувати до банків заходів впливу за порушення термінів опублікування інформації, визначених постановою Правління Національного банку України від 15 лютого 2018 року № 11 «Про встановлення переліку інформації, що підлягає обов'язковому опублікуванню банками України» (зі змінами), свідчить про довіру до стійкості банківської системи у воєнний час [4].

На сьогодні посилюються вимоги з боку МВФ до корпоративного управління в українських банках, формально банки та їх акціонери вже виконують вимоги щодо формування органів управління, їх підпорядкування та взаємодії, проте ефективність корпоративного управління ще залишається на неналежному рівні. З метою адаптації банківського законодавства України до правових стандартів ЄС 30 червня 2021 року Верховна Рада ухвалила закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення питань організації корпоративного управління в банках та інших питань функціонування банківської системи», яким впроваджується трирівнева система внутрішнього контролю банку, що має бути інтегрована в систему корпоративного управління та розширюються повноваження НБУ у сфері нагляду [5].

Перед Національним банком України насправді на даний час стоять неабиякі виклики: фінансова безпека; стійкість фінансового сектору під час воєнних дій, а зараз і в умовах відсутності електроенергії; стабільність гривні і валютного ринку; перемовини з МВФ; активізація ринку ОВДП; подальший розвиток фінансових послуг тощо.

Прозорість, ефективність та стійкість банківської системи перевіряється в реальному часі, але потребує виваженого підходу до прийняття регуляторних рішень, насамперед рішення щодо проведення стрес-тестування банків у 2023 році. Стрес-тестування має виявити один важливий фактор: наскільки очікувані втрати покриваються капіталом банків. Проте в умовах війни, нестабільності енергопостачання, релокації бізнесу навряд власники будуть готові збільшувати капітал у випадку його дефіциту. Це питання потребує ретельного дослідження з урахуванням європейської та міжнародної практики і пропозицій МВФ стосовно прийняття рішення та інструментів, щодо відновлення капіталів і подальшої роботи з проблемними кредитами.

Література:

1. Compliance and the compliance function in banks: Basel Committee on Banking Supervision. 2005.

URL: https://www.bis.org/publ/bcbs_113.pdf.

2. Постанова НБУ від 03.12.2018 № 814-рш «Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації корпоративного управління в банках України».

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr814500-18#Text>.

3. Банкам час визнати непрацюючі кредити, НБУ створювати нову політику. Олена Граждан. URL: <https://zn.ua/ukr/finances/bankam-chas-viznati-nepratsjujuchi-krediti-nbu-stvorjuvati-novu-politiku.html>

4. Постанова правління НБУ № 11 від 15.02.2018 «Про встановлення переліку інформації, що підлягає обов'язковому опублікуванню банками України».

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011500-18#Text>.

5. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення питань організації корпоративного управління в банках та інших питань функціонування банківської системи» № 1587-IX від № 30 червня 2021 року.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1587-20#Text>.